

Bacsur Kálmán – Dr. Boda György

Személyügyi kontrolling

Írta:

© *Bacsur Kálmán* mestertanár, Általános Vállalkozási Főiskola, 2006

© *Dr. Boda György* tudományos munkatárs, Budapest Corvinus Egyetem, 2006

Lektorálta:

Dr. Bencsik Andrea egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem

Tóth Attiláné Dr. CSc. egyetemi docens, tanszékvezető, Nyugat-Magyarországi Egyetem

Kiadó: Boda & Partners Kft.

Felelős kiadó: Dr. Boda György

Kiadás éve: 2010. Budapest (második kiadás)

Nyomdai kivitelezés: Cypress Nyomdai Szolgáltató Kft.

ISBN: 978-963-06-8824-6

Tartalom

Bevezetés.....	6
1. Az emberi erőforrások felértékelődése	9
1.1. Az emberi erőforrások felértékelődésének jelei.....	10
1.1.1. Új fogalmak jelennek meg	10
1.1.2. A szolgáltató szektor előretörése.....	13
1.1.3. Átalakul a vagyonszerkezete.....	14
1.1.4. Jelentősen eltér a vállalkozások piaci és könyv szerinti értéke.....	18
1.1.5. A költségszerkezet megváltozása.....	21
1.1.6. Mi van az emberi erőforrások felértékelődése mögött?	22
1.2. Az emberi erőforrások felértékelődésének következményei	24
1.2.1. A felértékelődés megnöveli a munkaerőköltséget	25
1.2.2. A felértékelődés menedzsment konzekvenciái	26
1.2.3. A felértékelődő munkaerő menedzselése komplexebbé válik	30
1.2.4. A versenyképesség felerősödése	35
1.2.5. Az emberi erőforrásokkal kapcsolatos tevékenység a szervezeti hierarchiában feljebb tolódik	38
2. A személyügyi tevékenység fogalma, céljai, legfontosabb területei	40
2.1. Az emberi erőforrás menedzsment kialakulásának mérföldkövei	42
2.1.1. Személyzeti Adminisztráció.....	43
2.1.2. Személyzeti Menedzsment.....	43
2.1.3. Az emberi erőforrás és az emberi tőke fogalmának megjelenése	43
2.1.4. Az Emberi Erőforrás Menedzsment és az emberi tőke	45
2.1.5. Stratégiai Emberi Erőforrás Menedzsment	46
2.1.6. További hazai megközelítések	48
2.2. A személyügyi tevékenység helye az EEM-ben	49
2.2.1. Az EEM értéklánc modellje	49
2.2.1.1. Stratégia, tervezés-kontrolling, rendszerek	50
2.2.1.2. Változásmenedzselés, szervezeti kultúra	51
2.2.1.3. Munkaerő áramlás a szervezetben.....	51

2.2.1.4.	Információ- és tudásmenedzsment	51
2.2.2.	A személyügyi tevékenység fogalma	52
2.2.3.	A személyügyi tevékenység feladatai	54
2.3.	A személyügyi tevékenység legfontosabb kérdéskörei	56
2.3.1.	A feladatcultúra előtérbe kerülése	56
2.3.2.	Az üzleti folyamatok újraszervezése	59
2.3.3.	Változások kezelése	61
2.3.4.	A EEM szerepek megváltozása	63
3.	A személyügyi kontrolling modellje	67
3.1.	A modell felállításának lépései	68
3.2.	A kontrolling fogalma	68
3.3.	A személyügyi kontrolling fogalma	70
3.4.	Személyügyi kontrolling modellje	72
3.4.1.	A modellel szemben támasztott követelmények	72
3.4.1.1.	A humán tőke értéke	73
3.4.1.2.	A humán tőke elemek kezelése: a balanced scorecard	78
3.4.1.3.	A BSC és a stratégiai projektek összekapcsolása	86
3.4.1.4.	A BSC összekapcsolása a szervezettel	90
3.4.1.5.	A humán tőkeelemek mérése	96
3.4.1.6.	A HR scorecard	98
3.4.2.	A személyügyi kontrolling modell összefoglalása	99
4.	A személyügyi tevékenység megtervezése	102
4.1.	A személyügyi tervezés általános algoritmusai	104
4.2.	A személyügyi terv algoritmusának finomítása	110
4.2.1.	Igazodás a termelés alkotóelemeihez	110
4.2.2.	A bérköltségek változó költségelemeinek erősítése	112
4.2.3.	Normázás, időmérleg	113
4.2.4.	Igazodás a szervezethez	118
4.2.5.	Igazodás a bérezésre és a béren kívüli juttatásokra vonatkozó külső és belső szabályozáshoz	122
4.2.6.	A projektköltségek részletes lebontása	124
4.2.7.	Hosszabb távú kitekintés	128
4.3.	A vállalati terv személyügyi terven kívüli változóinak finomabb beállítása	128

4.3.1.	A vállalati foglalkoztatási és bérpolitika kialakítása.....	128
4.3.2.	A fejlesztési portfólión belül az emberi beruházások (emberi erőforrás fejlesztő projektek) menedzsmentje.....	132
5.	Személyügyi kontrolling a gyakorlatban.....	136
5.1.	A személyügyi beszámoló fogalma.....	138
5.2.	A személyügyi beszámoló jellemzői.....	139
5.3.	A személyügyi tevékenységek részletes folyamatai	141
5.3.1.	A KERESÉS ÉS KIVÁLASZTÁS folyamata	142
5.3.2.	A FEJLESZTÉS ÉS TANÁCSADÁS folyamata	144
5.3.3.	Az ÖSZTÖNZÉS ÉS MEGTARTÁS folyamata	147
5.3.4.	Az ÁTHELYEZÉS ÉS KILÉPÉS folyamatrendszer	149
5.3.5.	A személyügyi tevékenység részletes értéklánca.....	150
5.4.	A személyügyi tevékenységekhez kapcsolódó folyamatok mérése.....	152
5.4.1.	A KERESÉS ÉS KIVÁLASZTÁS folyamatának mérése.....	152
5.4.2.	A FEJLESZTÉS ÉS TANÁCSADÁS folyamatának mérése	155
5.4.3.	Az ÖSZTÖNZÉS ÉS MEGTARTÁS folyamatainak mérése.....	159
5.4.4.	Az ÁTHELYEZÉS ÉS KILÉPÉS folyamat-összefüggéseinek mérése.....	162
5.4.5.	A személyügyi tevékenység átfogó hatékonyságának mérése.....	164
5.5.	A személyügyi beszámolás folyamata	168
5.6.	Esettanulmány: a SIDERITAS személyügyi beszámolójának kiértékelése.....	172
5.6.1.	A személyügyi beszámoló modellje.....	172
6.	A személyügyi kontrolling hatékonyságát növelő eszközök	176
6.1.	Integrált személyügyi informatikai rendszerek alkalmazása	177
6.1.1.	Az integrált személyügyi információs rendszerek alkalmazási céljai.....	178
6.1.2.	A személyügyi információs rendszer és a vállalati ERP rendszer integráltsága..	180
6.1.3.	Integrált személyügyi informatikai rendszerek bevezetése.....	182
6.1.4.	Integrált HR/személyügyi informatikai rendszerek Magyarországon	186
6.1.4.1.	mySAP ERP HCM.....	186
6.1.4.2.	ORACLE E-Business Suite HRMS	187
6.1.4.3.	Microsoft Dynamics NAV	188
6.1.4.4.	VT-Soft OPUS HUMÁN	188
6.1.4.5.	NEXON Humánügyviteli szoftverek	189
6.2.	Az EEM benchmarking.....	190

6.2.1.	A benchmarking típusai	192
6.2.2.	Benchmarking-modell, folyamat.....	194
6.2.3.	EEM Benchmarking.....	195
6.3.	A személyügyi kontrolling jövőbeni fejlődési tendenciái.....	196
Irodalom		197

Bevezetés

A Sideritas vezérigazgatója a HR Vezérigazgató kezdeményezésére egy rendkívüli vezetői értekezletet hívott össze. Rövid megnyitó után azonnal át is adta neki a szót, aki a következőkkel kezdte. „Mindannyiatoknak kiküldtem azt a HR beszámoló füzetet, amelyben a szokásos havi kontrolling jelentés HR blokkját részletesebben kidolgoztattam. Ebben olyan folyamatokat látok, amelyekre kiemelt figyelmet kell fordítanunk. A pénzügyi mutatóink önmagukban szépen alakulnak. Rövidtávon többnyire összhangban vannak a terveinkkel. Ezzel szemben számos balanced scorecard mutató, köztük kifejezetten számos HR mutató, nyugtalanító jelenségekre utal. Vevőink elégedettsége romlik és ez csak azért nem vezet a pénzügyi eredmények romlásához, mert a vevőink többsége túszerű és nem tud váltani. Viszont azonnal megteszi ezt, ha erre lehetősége nyílik. A vevőkkel közvetlenül a marketing terület foglalkozik, de az értékesítési menedzserrel közösen feltártuk, hogy a probléma mélyebb, és csak marketing eszközökkel nem orvosolható. A vevők elégedetlenségének fő oka ugyanis a nem megfelelő kiszolgálásban rejlik, amely egyaránt visszavezethető a személyzet felhígulására, a nem megfelelő motiváltságára és a nem hatékony működésére. Látom a magam felelősségét a probléma kialakulásáért, de az adott helyzetért a vállalat egészének működése a felelős. Felszámolása érdekében fontos HR döntéseket kell hoznunk, de csak HR eszközökkel a probléma nem oldható meg.”

Jelen tankönyv olvasója megnézheti ezt a beszámolót az 5. fejezet végén, amelyet ott részletesen bemutatunk és feldolgozunk. A HR vezérigazgató szavaiból azonban több is kiolvasható, mint amit a könyvet először kézbe vevő olvasó a beszámoló füzetben a (tankönyv feldolgozása nélkül) lát. Ott szükségszerűen csak a jelenség egy nagyon redukált képe jelenik meg, és ahhoz, hogy abból az idézett megállapítás kiolvasható legyen, sok egyéb ismeretre van szükség. A tankönyvet most feldolgozni szándékozó olvasó helyzete azon beteg helyzetéhez hasonlítható, aki kézhez kapja az orvos róla írt jelentését. Maga a jelentés többnyire érthetetlen a számára. Az orvosnak azonban nagyon sokat is elárul a beteg állapotáról, és azonnal tudja, hogy mi a teendő.

Tankönyvünk arra kívánja felkészíteni az olvasóját, hogy értse, mi áll egy ilyen beszámoló füzetben, hatékonyan részt tudjon venni annak előállításában, illetve abban a tevékenységben, amely a beszámoló füzet által jelzett problémák megoldása érdekében szükségessé válik.

A szerzők célja az, hogy a könyv feldolgozója **megértse** a beszámoló füzetet, illetve **hatékonyan részt tudjon venni** a vele kapcsolatos személyügyi tevékenységben. Tudatosan kerültük azt a megfogalmazást, hogy az olvasó **ilyet maga is el tudjon készíteni**, illetve ilyet a legfelsőbb szinten fel tudjon dolgozni. Az utóbbi szintet tekintjük a bolognai oktatási rendszer mester („master”) szintjének. Tankönyvünk azonban az alap („bachelor”) szint tankönyve. A mester szint jóval több ismeretet igényel. Célunk az, hogy a hallgató megértse, hogy mi egy ilyen beszámoló füzet inputja, mit tartalmaz annak outputja, hogy miként kell azt a rendszert működtetni, amely ilyen dokumentumokkal dolgozik. Egy ilyen rendszer kialakítása, jelentős továbbfejlesztése további és más jellegű stúdiumokat is igényel. Orvosi példánkhoz visszatérve, azt a gyakorló orvost tartjuk szem előtt, aki a beteg állapotáról írt jelentés alapján azonnal alkalmazni képes a legkorszerűbb orvosi eljárásokat, illetve felismeri, ha azok alapján cselekvésképtelen. Nem célunk azonban azon ismeretek tárgyalása, amely a kutató orvosi munkákhoz, illetve az új eljárások kifejlesztéséhez szükséges.

A tankönyv tartalmának összeállítása során két fontos szemponttal kívántuk gazdagítani az emberi erőforrás menedzsment, illetve a személyügyi tevékenység oktatását. Az emberi erőforrások fogalmát:

1. következetesen összekapcsoltuk az emberi befektetésekkel, illetve
2. beillesztettük az üzleti tevékenységek folyamatába (tervezés, beszámolás és konkrét beavatkozások kidolgozása).

Reméljük, ezzel érdemben segítjük a hallgatók és az emberei erőforrás menedzsment területén dolgozó szakemberek munkáját.

A tankönyv 6 fejezetre tagolódik. Elméleti alapozással indít (1-es, 2-es és 3-as fejezet), majd a személyügyi tevékenységet lebontja az alapfolyamatokig (4-es és 5-ös fejezet), végül összefoglalja a személyügyi kontrolling hatékonyságát növelő eszközöket (6-os fejezet). Mind a hat fejezet elején összefoglaltuk a fejezetek által tárgyalt kérdéseket, amelyek a leírt ismeretek elsajátításának önellenőrzését is segítik.

Az elméleti alapozó fejezetek közül az 1-es az emberi erőforrások felértékelődésének okait, jellemzőit mutatja be, a 2-es a személyügyi tevékenység fejlődését és tartalmát foglalja össze, míg a 3-as fejezet a személyügyi kontrolling általános működési modelljét írja le.

A gyakorlati személyügyi kontrollingot tárgyaló fejezetekben (4-es és 5-ös) először a tervezést, majd a beszámolás alapját jelentő személyügyi folyamatokat, illetve magát a beszámolási tevékenységet tárgyaljuk.

Ha valaki csak a gyakorlati ismereteket akarja áttekinteni, a könyv feldolgozását kezdheti a 4-es és 5-ös fejezetekkel. Az elméleti alapokra mindig visszautalunk. Természetesen hátrányban lesz az az olvasó, aki az emberi erőforrás menedzsment és a kontrolling tevékenység alapjaival nincs tisztában.

Ez a tankönyv a HEFOP „Globális BSc az üzleti képzésben” című projekt keretében készült, az Üzleti képzési ág BSc mintatantervében szereplő Személyügyi kontrolling című tantárgy oktatásához. A fent jelzett projekt 29, a gazdasági felsőoktatásban jelen lévő felsőoktatási intézmény konzorciumából áll, és a tankönyvet elsősorban a 29 intézmény Emberi erőforrás (humán erőforrás) szakokon illetve szakirányokon tanuló hallgatóinak készítettük, de úgy gondoljuk a pénzügy-számvitel, illetve kontrolling szakokon, szakirányokon is használható az ismeretek bővítésére. Véleményünk szerint ez a tankönyv a HR szakemberek számára is tud hasznosítható ismereteket nyújtani, ezzel összefüggésben jeleznünk kell, hogy ez alapvetően „bachelor” szintű oktatásra szánt tankönyv és nem személyügyi kontrolling kézikönyv.

A tankönyv készítésekor alapoztunk a BSc szintű képzés során – ezen tantárgyat megelőző tantárgyakban – az emberi erőforrás menedzsment és a személyügyi tevékenység tárgyában megszerzett ismeretekre. A könyv megértését jelentős mértékben segíti, ha az olvasó az emberi erőforrás menedzsment és személyügyi ismereteken túlmenően rendelkezik pénzügyi, számviteli, könyvviteli, statisztikai esetleg kontrolling alapismeretekkel is, de ezek nem feltétlenül szükségesek a tankönyv megértéséhez. Tankönyvünkben sok olyan gyakorlati ismeret van, amely a hazai jogszabályi környezet alkalmazásának képességét tételezi fel (számviteli, adózási, társadalombiztosítási, munkaügy-statisztikai stb. jogszabályok), de a könyv terjedelme miatt ezek részletes ismertetésére nincs lehetőségünk. Ugyanakkor – ahol ezen ismeretekre alapvetően szükség van – lábjegyzetben jelöltük a kapcsolódó fontosabb jogszabályokat.

A megcélzott „bachelor” képzési szinthez és annak céljához alkalmazkodva az elméleti ismereteket gyakorlati példákkal színesítettük, ezáltal elősegítve, hogy a szint képzési céljának megfelelően a gyakorlatban alkalmazható ismereteket nyújtsunk.